

**YUSUF VA ZULAYHO MAVZUSI AKS ETGAN ASARLARNING BADIY-
FALSAFIY VA QIYOSIY TAHLILI****Sobirjonova Shaxzoda Odiljon qizi***Kattaqo‘rg‘on davlat pedagogika instituti Filologiya va ijtimoiy
fanlar fakulteti 1-kurs talabasi***Ilmiy rahbar: Suyunova Dilbar***Kattaqo‘rg‘on davlat pedagogika instituti professor-o‘qituvchisi***Annotatsiya**

Mazkur maqolada Sharq mumtoz adabiyotining yirik epik syujetlaridan biri bo‘lgan “Yusuf va Zulayho” mavzusining interpretatsion xususiyatlari, tasavvufiy-falsafiy mohiyati hamda poetik strukturalari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Asarlarda Yusuf obrazi ilohiy komillik timsoli sifatida, Zulayho obrazi esa nafsoniy ishqdan ruhiy kamolot sari yetaklovchi badiiy obraz sifatida yoritilgan. Shuningdek, syujetning turli ijodkorlar talqinidagi lingvopoetik transformatsiyasi hamda estetik konsepsiyalari qiyosiy aspektda o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar:

Yusuf va Zulayho, qiyosiy tahlil, Sharq adabiyoti, ishq timsoli, sabr va sadoqat, badiiy talqin, obrazlar tizimi.

Annotation

This article scientifically analyzes the interpretative features, Sufi-philosophical essence, and poetic structures of the “Yusuf and Zulaykha” theme, one of the major epic plots in Eastern classical literature. The study highlights Yusuf as a symbol of divine perfection and Zulaykha’s spiritual evolution from earthly passion to spiritual maturity. Furthermore, the linguopoetic transformations and aesthetic concepts of the plot in various literary interpretations are examined from a comparative perspective.

Keywords:

Yusuf and Zulaykha, comparative analysis, Eastern literature, symbol of love, patience and devotion, artistic interpretation, character system.

Аннотация

В данной статье научно анализируются интерпретационные особенности, суфийско-философская сущность и поэтические структуры сюжета «Юсуф и Зулейха» — одного из крупнейших эпических сюжетов восточной классической литературы. Освещаются образ Юсуфа как символа духовного совершенства, а также духовная эволюция Зулейхи от земной страсти к нравственной зрелости. Кроме того, в

сравнительном аспекте исследуются лингвопоэтические трансформации и эстетические концепции сюжета в различных литературных интерпретациях.

Ключевые слова:

Юсуф и Зулэйха, сравнительный анализ, восточная литература, символ любви, терпение и верность, художественная интерпретация, система образов.

KIRISH

Sharq mumtoz adabiyotida “Yusuf va Zulayho” syujeti eng mashhur ishqiy-sarguzasht mavzularidan biri hisoblanadi. Ushbu syujetning ildizlari diniy manbalarga, xususan, Qur’oni karimdagi “Yusuf” surasiga borib taqaladi. Keyinchalik mazkur voqea Sharq xalqlari adabiyotida badiiy jihatdan qayta ishlanib, turli davr va adabiy muhitlarda yangi talqinlarga ega bo‘lgan.

“Yusuf va Zulayho” mavzusida yaratilgan asarlar insoniy muhabbat, sabr-toqat, sadoqat hamda ilohiy poklik g‘oyalarini aks ettiradi. Shu sababli ushbu syujet nafaqat diniy-falsafiy, balki badiiy-estetik ahamiyatga ham ega hisoblanadi. “YUSUF VA ZULAYHO” SYUJETINING MANBALARI “Yusuf va Zulayho” voqeasining asosiy manbai Qur’oni karimdagi “Yusuf” surasi hisoblanadi. Ushbu surada Yusuf payg‘ambarning hayoti, uning birodarlari tomonidan quduqqa tashlanishi, Misrga olib ketilishi hamda Zulayho bilan bog‘liq voqealar bayon etiladi.

Keyinchalik ushbu syujet Sharq mumtoz adabiyotida turli ijodkorlar tomonidan badiiy jihatdan qayta ishlangan.

Jumladan:

- Abdurahmon Jomiy
- Alisher Navoiy
- Durbek
- Firdavsiy

Har bir ijodkor ushbu syujetni o‘z davrining ma’naviy va estetik qarashlari asosida talqin qilgan hamda unga yangi badiiy mazmun va g‘oyaviy yo‘nalishlar kiritgan.

YUSUF OBRAZINING IRFONiy TALQINI

“Yusuf va Zulayho” asarlarida Yusuf obrazi ilohiy jamol va ruhiy komillik timsoli sifatida markaziy

o‘rinni egallaydi. Uning go‘zalligi faqat tashqi husn bilan chegaralanmay, balki ilohiy ma’rifat va axloqiy poklikni ham ifodalaydi.

Yusuf obrazining poetik-semantik xususiyatlari quyidagilarda namoyon bo‘ladi:

- Ilohiy jamol ramzi

- Ruhii matonat timsoli
- Komillik modeli
- Axloqiy poklik ifodasi
- Haqiqat va adolat timsoli

Tasavvufiy falsafa nuqtai nazaridan Yusufning quduqqa tashlanishi ruhiy sinovlarni, zindon esa qalbning poklanish va kamolotga yetishish bosqichini anglatadi.

ZULAYHO OBRAZINING PSIXOESTETIK XUSUSIYATLARI

Zulayho obrazi Sharq mumtoz poetikasida murakkab psixologik va tasavvufiy strukturaga ega ayol obrazidir. Dastlab u nafsoniy ehtiros ta’siridagi oshiq sifatida namoyon bo’lsa, voqealar rivoji davomida ma’naviy kamolot sari yo’naladi.

Zulayho obrazining transformatsion bosqichlari quyidagilardan iborat:

- Nafsoniy ishq bosqichi
- Ruhii izzitirob va ichki kolliziya
- Tavba va ruhiy poklanish
- Ilohiy ishq darajasiga ko’tarilish

Bu jarayon Sharq tasavvuf adabiyotidagi “majozii ishqdan haqiqii ishqqa o’tish” konsepsiyasining poetik ifodasi hisoblanadi.

ASARLARINING QIYOSII XUSUSIYATLARI

“Yusuf va Zulayho” mavzusida yaratilgan asarlar o’zaro umumii syujet asosiga ega bo’lsa-da, poetik va falsafii jihatdan bir qator farqli xususiyatlarni namoyon etadi.

Qiyosii jihatlar quyidagilarda aks etadi:

- Syujet rivoji va badiii detallar
- Ishq talqinining o’ziga xosligi
- Tasavvufii g’oyalar ifodasi
- Obrazlar psixologiyasi
- Poetika va til uslubi

Masalan, Abdurahmon Jomii asarida tasavvufii-falsafii qarashlar ustunlik qilsa, Durbek dostonida xalqona uslub va hissiy tasvirlar yanada yorqinroq namoyon bo’ladi.

MAVZUNING TARBIIYAVII AHAMIYATI

“Yusuf va Zulayho” mavzusidagi asarlar yoshlarni quyidagi fazilatlarga undaydi:

- Sabr-toqatli bo’lishga
- Halollik va poklikka
- Sadoqat va vafodorlikka
- Ezgulik va mehr-oqibatga

Ushbu asarlar inson ma’naviyati hamda axloqii qadriyatlarini shakllantirishda muhim badiii manba sifatida xizmat qiladi.

XULOSA

“Yusuf va Zulayho” mavzusi Sharq mumtoz adabiyotining eng yuksak badiiy namunalaridan biri bo‘lib, unda insoniy muhabbat, ruhiy poklik va ma’naviy komillik g‘oyalari chuqur aks etgan. Ushbu syujet asosida yaratilgan asarlar nafaqat badiiy-estetik, balki diniy-falsafiy ahamiyatga ham ega.

Yusuf va Zulayho obrazlari orqali inson ruhiyati, muhabbat va komillik masalalari chuqur poetik va irfoniy talqin etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurahmon Jomiy. Yusuf va Zulayho.
2. Durbek. Yusuf va Zulayho dostoni.
3. Alisher Navoiy. Xamsa.
4. Komilov N. Tasavvuf. Toshkent: Movarounnahr, 2009.
5. Bertels E. E. Sharq mumtoz adabiyoti tarixi. Moskva, 1965.